

Obecná a vývojová psychologie

Přednáška 12

Období dospívání (období
pubescence a období adolescence)

Základní charakteristiky dospívání

- Biologické hledisko-první známky pohlavního zrání až dovršení pohlavní zralosti
- Psychologické hledisko-psychické změny-emoční labilita, abstraktní způsob myšlení, nové pudové tendence
- Sociálně psychologické hledisko-nové sociální začlenění jedince
- Tělesné, psychické a sociální změny probíhají souběžně

Základní charakteristiky dospívání

- Diskrepance mezi změnami tělesnými, psychickými, sociálními=typický znak
- Další typický znak-velké rozdíly mezi jednotlivými dětmi (např. vývoj sekundárních pohlavních znaků u dívek)
- Věkové hranice-cca 11/12 let až 20-22 let

Pubescence a adolescence-základní vymezení

- Pubescence-období dospívání od 11-15 let
- Začíná prvními sekundárními pohlavními znaky, vlnkou v růstu, trvá do dosažení reprodukční schopnosti
- Adolescence 15-20/22 let-dokončuje se tělesný růst a plná reprodukční schopnost
- Terminologie mladiství, teenageři...

Sekulární akcelerace

- Jedná se o urychlování růstu a fyzického vývoje v průběhu posledního století
- U dětí se v průběhu posledních sto let urychlil fyzický vývoj dospívání (růst těla, menses atd....)
- Co psychický vývoj?
- Zkracuje se doba dětství, ale oddaluje nástup plné dospělosti.

Dospívání v různých kulturách

- V primitivních kulturách samostatné období dospívání nebývá-důležitý je rituál přechodu z dětství do dospělosti.
- V euroamerické kultuře dospívající mají čas na zvládnutí všech náročných společenských úkolů
- Dle Eriksona tzv. psychosociální moratorium.
- Lze dokumentovat i na legislativním vymezení tohoto vývojového období-15-18 let-mladiství-jiné tresty.

Psychologické charakteristiky dospívání

- Emoční labilita
- Negativní emotivita

(vyplývá zejména z nejistoty postavení dospívajícího v současném světě)

Vývoj schopností:

Vývoj řeči, abstraktní myšlení, rozvoj speciálních dovedností a zájmů-sport, literatura, hudba.....

V období dospívání vrchol pružného, tvořivého myšlení

Psychologické charakteristiky dospívání

Rozumový (kognitivní) vývoj

- Před 11 rokem je dítě ve stadiu konkrétních operací (tj. logických operací, viz „náš“ Piaget).
- Poté následuje stadium formálních operací-vyvozuje soudy o soudech, myslí se o myšlení.
- Praktické dopady stadia formálních operací-dospívající dovede pracovat s abstraktními pojmy (chápe je, např. pravda, spravedlnost..), dovede hledat systematicky více řešení problému (skrze hypotézy), dovede řešit logické operace nezávisle na obsahu soudů-nutné pro matematické operace, fyziku..., dosívající dovede myslet o myšlení (reflexe vlastního myšlení).

Psychologické charakteristiky dospívání

■ Emoční vývoj a socializace

Rodina

Uvolnění od rodiny, emancipace- k tomu patří vymezení se proti rodičům a přijímání vzorů mimo rodinu.

Vrstevnické vztahy

Vývoj

Nejprve vytváření skupinek přátel stejného pohlaví, více organizované, vyhraněné proti druhému pohlaví .

Dále vytváření dvojic stejného pohlaví-důvěrné přátelství.

Přechodná fáze-pošťuchování mezi skupinkami jiného pohlaví.

Krátké známosti-většinou první, krátké, přechodné vztahy.

Etapa zamilovanosti-hluboký vztah.

Vývoj sebepojetí

V ideálním případě dosažení stabilní identity.

Erik Homburger Erikson a osm věků člověka

- **Erik Homburger Erikson** – dánský a severoamerický psychog, psychoanalytik.
- Teorie „Osm věků člověka“ (později přidal ještě deváté stadium).
- Prodloužení vývojového pohledu na celý život člověka (od kolébky do smrti).
- Na každém stupni vývoje si jedinec musí vyřešit psychosociální konflikt (krizi). Výsledek této krize vede jak ke zdravým, tak nezdravým rysům v osobnosti.

Erik Homburger Erikson a osm věků člověka

- Erikson byl student a blízký spolupracovník Sigmunda Freuda v Rakousku. Spolupracoval též s jeho dcerou Annou Freudovou. Zpočátku považoval svoji teorii za přepracovanou verzi Freudovy teorie psychosexuálního vývoje.
- Souhlasil s Freudem v tom, že lidé musí projít specifickými vývojovými stádii ve vývoji osobnosti.
- Předpokládal, že Freud přecenil úlohu sexuálního vývoje ve vývoji osobnosti.
- Zahrnul do vývojové teorie celý běh života člověka .

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

- Erikson vycházel z předpokladu, že si jedinec musí vyřešit psychosociální konflikt-krizi v každém jednotlivém „věku“ (tj. vývojové etapě).
- K prvním pěti vývojovým stadiím (shodná s Freudem-stadium orální, anální, falické, latentní a genitální) přidává další 3.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

■ 1. věk (u Freuda orální stadium) 0-1,5 roku

Důvěra x nejistota - dítě získává pocit základní důvěry, učí se věřit svému sociálnímu okolí (pečující osobám).

Důležitá je stálost péče a kvalita vztahu matky (pečující osoby).

Úspěšné překonání-důvěra ve druhé, chuť objevovat okolí.

Neúspěšné-nedostatečný pocit bezpečí.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

2. věk (u Freuda anální stadium) 1,5 roku-3 roky

Autonomie x pocit studu a pochyby

Úspěšné zvládnutí tohoto období-pocit autonomie, víra ve své schopnosti.

Neúspěšné-stud, pochyby o sobě.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

3. věk (u Freuda falické stadium) 3-6/7 let

Vlastní iniciativa x pocity viny (nad cíly)

Předškoláci se učí být iniciativní, zahajovat aktivity.

Vinu mohou pociťovat nad vlastní nezávislou aktivitou.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

4. věk (u Freuda období latence) -7let až pubescence cca 13/14 let

Snaživost x pocit méněcennosti

Význam nástupu školní docházky.

Úspěšně zvládnuté období-pocit kompetence, schopnosti rozvíjet svoje dovednosti.

Neúspěšně zvládnuté období-pocit podřadnosti, méněcennosti-strach ze selhání, neuroticismus.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

5. věk (u Freuda období genitální) - 15 let, tj. adolescence až raná dospělost

Identita x zmatení rolí (nejistota o své roli (kdo jsem)).

V adolescenci dochází k rozvoji vlastní identity-kdo jsem?

Dle Eriksona je adolescence stadium mezi dětstvím a dospělostí, psychosociální moratorium

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

- Status identity v 5. věku (rozpracováno Marciou)
- **Dosáhnutá identita (achievement)** - krize vyřešena- závazky vytvořeny-stabilní, zralá osobnost. Jednotlivec má svoje názory, zvyky, cíle (relativně stabilní).
- **Předčasně řešená identita (foreclosure)** – krize nebyla prožita, alternativy nebyly zvažovány-závazky vytvořeny.
- **Difúzní identita (confusion or diffusion)**-osobnost chaotická, nepředvídatelná, proměnlivá-jedinec neprošel krizí.
- **Moratorium**-období probíhající krize, jedinec hledá alternativy a vytváří stabilní osobnost, zkouší „být dospělý“.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

- 6. věk (tj. mladší dospělost) 20.-cca 35 let

Intimita x izolace

Intimita ve smyslu vztahu s druhým člověkem, splynutím s ním.

Izolace-sklon vyhýbat se vztahům.

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

7. věk (tj. střední dospělost) 35let cca 55 let

Generativita x stagnace

Generativita ve smyslu péče o potomstvo, ale i v širším přesahu-tvořivost, přínos pro druhé.

Stagnace – malý nebo žádný zájem na tom přispět svému okolí, vytvářet pro ostatní .

Erik H. Erikson - Osm věků člověka

■ 8. věk (pozdní dospělost a stáří)

Integrita „já“ x zoufalství

Integrita ve smyslu moudrosti a přijetí
vlastního životního příběhu.

Zoufalství-deprese nad uplynulým životem a
úzkost ze smrti.

Zdroje

- Langmeier J., Krejčířová, D. (1998): Vývojová psychologie. Grada. Praha.
- Hall, C., Lindzey G. ((1999): Psychológia osobnosti. Slovenské pedagogické nakladateľství. Bratislava.
- [Htp://fac.hsu.edu/langlet/lectures/Erikson/erik_erikson.htm](http://fac.hsu.edu/langlet/lectures/Erikson/erik_erikson.htm)